

BERENIKA CZERWIŃSKA¹

Postępowanie dowodowe w procedurze cywilnej – wybrane zagadnienia

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest omówienie wybranych kwestii problematyki związanej z przeprowadzeniem postępowania dowodowego w procedurze cywilnej ze szczególnym uwzględnieniem istoty wniosku dowodowego oraz możliwości jego zgłoszenia. Analizie poddane zostały przepisy ustawowe i podustawowe dotyczące zarówno kwestii formalnych składania wniosku dowodowego, możliwości dopuszczenia dowodu, sposobu przeprowadzenia dowodu, a także roztrząsanie wyników postępowania dowodowego. Przepisy obowiązujące w obecnym kształcie nie dają możliwości zgłaszania dowodów według własnego uznania przez strony i uczestników postępowania, dlatego też niezwykle istotne jest stosowanie ich zgodnie z zaleceniem ustawodawcy, tak aby nie zostać pozbawionym wydania korzystnego rozstrzygnięcia tylko z tego powodu, że Sąd uzna wniosek dowodowy za spóźniony.

Słowa kluczowe: dokument, postępowanie, środek dowodowy, wniosek dowodowy

---

¹ Berenika Czerwińska – doktorantka w Zakładzie Postępowania Administracyjnego i Sądownictwa Administracyjnego Instytutu Nauk Administracyjnych na Wydziale Prawa Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego; e-mail: berenikaczerwinska@wp.pl; ORCID: 0000-0001-8616-912X.

BERENIKA CZERWIŃSKA

Evidentiary Hearings in Civil Proceedings – Selected Problems

Abstract

The purpose of this article is to discuss selected problems related to conducting evidentiary hearings in civil proceedings, with a special emphasis on the essence of a motion for evidence and on the option to file it. The performed analysis covered both primary and secondary legislation concerning the formal matters related to filing motions for evidence, the possibilities of admitting evidence, the procedure of taking evidence, and the deliberations on the outcome of the evidentiary hearings. The regulations as they are in force at present offer no possibility to present evidence at the discretion of the parties and participants of the proceedings. It is therefore very important to use the evidence in accordance with the legislator's suggestions so as not to be deprived of the chance to receive a favourable court decision only because the court finds the motion for evidence as having been filed too late.

Keywords: document, civil proceedings, motion for evidence

Zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego „wydanie prawidłowego orzeczenia uwarunkowane jest przede wszystkim wszechstronnym wyjaśnieniem wszystkich okoliczności sprawy, dotyczących zarówno strony przedmiotowej, jak i podmiotowej, w tym także w zakresie osobopoznawczym. Należyte więc przygotowanie i przeprowadzenie postępowania dowodowego przyczynia się do trafnego rozstrzygnięcia sprawy, jak również do zaoszczędzenia czasu, obniżenia kosztów postępowania, a w razie zaskarżenia orzeczenia umożliwia sądowi II instancji wydanie rozstrzygnięcia co do istoty sprawy”². Ustawodawca nie ustalił hierarchii dowodów, co oznacza że wszystkie dowody są równorzędne. Dlatego też można mówić o pierwszeństwie hierarchii dostępu do dowodu, lecz nie o pierwszeństwie mocy dowodowej dowodu z dokumentu w stosunku do pozostałych dowodów³. Co więcej wskazany katalog dowodów nie jest zamknięty. W związku z powyższym sąd może dopuścić dowody niewymienione w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego⁴, jeżeli ich istota nie jest sprzeczna z prawem⁵.

Warto podkreślić, iż obecnie ustawodawca pracuje nad wprowadzeniem szeregu zmian w procedurze cywilnej, w tym także w zakresie regulacji związanej postępowaniem dowodowym, w szczególności wnioskami dowodowymi.

Wniosek dowodowy

W art. 3 k.p.c. została wyrażona zasada prawdy materialnej⁶, zgodnie z którą strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dokonywać czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami, dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawić dowody. Co więcej, w literaturze wskazuje się, że komentowany przepis ustanawia zakaz kłamstwa procesowego, który jest adresowany do stron i innych uczestników postępowania oraz

² Uchwała Zgromadzenia ogólnego SN, Kw. Pr., 2/74, OSNCP 1974, Nr 12, poz. 203.

³ B. Kaczmarek-Templin, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Postępowanie cywilne. Pytania egzaminacyjne. Tablice*, Warszawa 2011, s. 81.

⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1822 z późn. zm.

⁵ H. Dolecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2013, s. 185.

⁶ Z. Knypl, *Prawo do sądu w świetle prawa międzynarodowego i prawa polskiego*, „Problemy Egzekucji Sądowej” 1996, 17, s. 5.

ich przedstawicieli, a także wymóg kompletności wyjaśnień udzielanych przez te podmioty⁷. Natomiast już z procesowej zasady kontradiktoryjności wynika, że ciężar przedstawiania dowodów ciąży na stronach⁸.

Ustawa posługuje się różnymi pojęciami, takimi jak: przedstawianie dowodów, wskazywanie dowodów, przytaczanie dowodów czy powoływanie dowodów. Ze względu na tę różnorodność w literaturze przyjmuje się przyjęcie jednego sformułowania – przedstawiania dowodów, które znajduje się w podstawowym dla omawianych zagadnień art. 3 k.p.c.⁹.

Przedstawienie dowodu stanowi pierwszy etap postępowania dowodowego, bez którego żadne postępowanie dowodowe nie mogłoby być przeprowadzone¹⁰. Wynika to z faktu, iż w postępowaniu cywilnym brak jest szczególnego postępowania przygotowawczego, które występuje w procesie karnym, dlatego też skonkretyzowanie źródła dowodowego ma podstawowe znaczenie¹¹. Przedstawianie dowodu polega w istocie na wskazaniu określonego środka dowodowego, którego przedstawienie ma znaczenie dla ustalenia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy¹². Należy podkreślić, iż samo wymienienie dowodu, bez wyraźnego powołania go jako dowodu nie jest przedstawieniem dowodu¹³. Natomiast procesową formą przedstawienia dowodu jest wniosek dowodowy¹⁴.

Ustawa co prawda nie precyzuje komu przysługuje legitymacja do zgłoszenia wniosku dowodowego, wydaje się jednak, iż wniosek taki może złożyć każdy uczestnik postępowania, czyli podmiot uprawniony do dokonywania czynności procesowych¹⁵. Na sądzie z kolei ciąży obowiązek rozpoznania wniosku strony poprzez wydanie postanowienia o dopuszczeniu dowodu lub o oddaleniu wniosku¹⁶.

⁷ A. Jakubecki, *Naczelne zasady postępowania cywilnego w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego w Zakopanem*, Kraków 2006, s. 361 i 363.

⁸ H. Dolecki, op. cit., s. 182–185.

⁹ K. Kołakowski, *Dowodzenie w procesie cywilnym. Komentarz do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego uwzględniających nowelizację z 2000 r.*, Warszawa 2000, s. 19.

¹⁰ P. Ryłski, [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk (red.), *Dowody w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010, s. 297–298.

¹¹ R. Kmiecik [w:] idem (red.), *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*, Kraków 2005, s. 162–163.

¹² P. Ryłski [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk (red.), op. cit., s. 298; por. orzeczenie SN z dnia 5 czerwca 1934 r., C II 859/34, niepubl.

¹³ J. Knap, *Postępowanie dowodowe*, Katowice 1966, s. 15.

¹⁴ P. Ryłski, *Działanie sądu z urzędu w zakresie ustalania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w procesie cywilnym*, Warszawa 2009, s. 290.

¹⁵ Ibidem, s. 65–66.

¹⁶ K. Kołakowski, op. cit., s. 19–20.

Wniosek dowodowy musi spełniać określone warunki formalne¹⁷. Zgodnie z ogólnymi zasadami wniosek dowodowy może być sporządzony zarówno w postaci pisemnej, jak i ustnie do protokołu. Wyjątkowo, zgodnie z art. 505² k.p.c., pismo zawierające wnioski dowodowe w postępowaniu uproszczonym powinno być sporządzone na urzędowym formularzu. Z zasady wnioski dowodowe zamieszczane są w pozwie oraz pismach przygotowawczych, istnieje jednak możliwość składania ich w odrębnych pismach procesowych¹⁸.

W k.p.c. brak jest przepisu wyraźnie wskazującego, jaką treść powinien zawierać wniosek dowodowy¹⁹. Jest to rozwiązanie powodujące negatywne konsekwencje. Obecnie jedynie z innych przepisów kodeksowych można wywieść wymagania, jakie powinien spełniać taki wniosek²⁰. Zgodnie z art. 126 k.p.c. każde pismo procesowe powinno zawierać osnovę wniosku lub oświadczenia oraz dowody na poparcie przytoczonych okoliczności. Natomiast w świetle art. 236 k.p.c. w postanowieniu dowodowym sąd ma obowiązek oznaczyć fakty podlegające stwierdzeniu oraz środek dowodowy. Wynika stąd, iż we wniosku dowodowym powinno się oznaczyć środek dowodowy, którego wniosek dotyczy oraz okoliczności faktyczne, które mają być w nim wykazane²¹. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego „skoro [...] wniosek pozwanego nie zawierał tezy dowodowej, to w sytuacji braku jednego z elementów konstrukcyjnych – tezy dowodowej, przedmiotowy wniosek nie mógł być potraktowany jako skuteczny wniosek dowodowy, bowiem w sytuacji, gdy czynność strony dokonana jest z uchybieniem tak zwanych wymagań konstrukcyjnych, w ogóle nie staje się czynnością procesową”²².

Jeżeli chodzi o oznaczenie środka dowodowego, to zależy ono od jego rodzaju²³. W przypadku dokumentu należy wskazać nazwę, opis treści oraz od kogo pochodzi²⁴. Jeżeli dokumenty mają zbliżoną treść, należy wskazać jeszcze dodatkowe oznaczenia identyfikujące, jak: data, miejsce sporządzenia, numer itp.²⁵. W przypadku kiedy dokument znajduje się w aktach innej sprawy, należy koniecznie podać

¹⁷ T. Wiśniewski, *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2009, s. 205.

¹⁸ P. Ryłski, [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk (red.), op. cit., s. 300.

¹⁹ W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2004, s. 228–231.

²⁰ T. Wiśniewski, op. cit., s. 205.

²¹ P. Ryłski, [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk (red.), op. cit., s. 301.

²² Wyrok SN z dnia 11 stycznia 2008 r., V CZ 121/07, Lex 477620.

²³ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód z dokumentu elektronicznego w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 2012, s. 94.

²⁴ P. Ryłski [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk (red.), op. cit., s. 302.

²⁵ Ibidem.

sygnaturę sprawy oraz nazwę sądu, w którym sprawa jest lub była prowadzona²⁶. Jeżeli wniosek dowodowy dotyczy dokumentu, który nie jest w posiadaniu strony, która taki wniosek zgłasza, należy ponadto wskazać, u kogo albo w jakim miejscu się on znajduje²⁷. Oprócz tego w świetle art. 248 § 1 k.p.c. w zw. z art. 208 § 1 pkt 5 k.p.c. wnioskodawca powinien jednocześnie zwrócić się do sądu o nakazanie osobie, która tym dokumentem włada, by dostarczyła go do sądu w celu przeprowadzenia dowodu²⁸. Należy pamiętać o pewnych ograniczeniach wskazanego powyżej obowiązku. Po pierwsze nie dotyczy on informacji niejawnych. Po drugie od obowiązku uchylić się może ten, kto co do okoliczności objętych treścią dokumentu mógłby jako świadek odmówić zeznania albo kto posiada dokument w imieniu osoby trzeciej, która mogłaby z takich samych przyczyn sprzeciwić się przedstawieniu dokumentu. Jednakże i wówczas nie można odmówić jego przedstawienia, gdy jego posiadacz lub osoba trzecia obowiązani są do tego względem chociażby jednej ze stron albo gdy jest on wystawiony w interesie strony, która żąda przeprowadzenia dowodu. Strona nie może ponadto odmówić przedstawienia dokumentu, jeżeli szkoda, na którą byłaby przez to narażona, polega na przegraniu procesu.

Dopuszczenie dowodu

Sąd dopuszcza dowody w wyniku inicjatywy dowodowej stron lub z urzędu, jeżeli jest to potrzebne do rozstrzygnięcia sprawy²⁹. Zgodnie z art. 217 § 1 k.p.c. strona może aż do zamknięcia rozprawy przytaczać dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich we właściwym czasie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. Sąd pomija twierdzenia i dowody, jeżeli są powoływane jedynie dla zwłoki lub okoliczności sporne zostały już dostatecznie wyjaśnione. Nie oznacza to, że sąd ma bezwzględny obowiązek przeprowadzenia wnioskowanego dowodu. K.p.c. nie definiuje przypadków, kiedy sąd może odmówić dopuszczenia dowodu. W doktrynie wskazuje się jednak na sytuacje, kiedy nie dotyczy on faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy (dowód bezprzedmiotowy),

---

²⁶ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...*, s. 94.

²⁷ P. Ryłski [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk (red.), op. cit., s. 302.

²⁸ T. Demendecki, [w:] A. Jakubecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 339.

²⁹ W. Siedlecki, Z. Świeboda, op. cit., s. 228–231.

jeżeli jest niedopuszczalny bądź zbędny³⁰. Sąd zwraca również uwagę na to, czy nie zachodzi przypadek prekluzji dowodowej³¹. W razie negatywnej oceny wniosku sąd powinien go oddalić. Jak przyjęto w orzecznictwie, dokonanie przez sąd ustaleń faktycznych na podstawie wskazanych przez stronę oraz dopuszczonych z urzędu dowodów, które nie zostały w formalny sposób dopuszczone i przeprowadzone na rozprawie, narusza ogólne reguły postępowania w zakresie bezpośredniości, jawności, równości stron i kontrydiktoryjności³². W postanowieniu dowodowym sąd powinien przede wszystkim brać pod uwagę wnioski dowodowe stron, ale również zasadę koncentracji materiału dowodowego, zgodnie z którą sąd powinien przeciwdziałać przewlekaniu postępowania i dążyć do tego, aby rozstrzygnięcie nastąpiło na pierwszym posiedzeniu, jeżeli jest to możliwe bez szkody dla wyjaśnienia sprawy³³.

W pozytywnym postanowieniu o przeprowadzeniu dowodu sąd oznacza fakty podlegające stwierdzeniu, środek dowodowy i sędziego lub sąd, który ma taki dowód przeprowadzić, a jeżeli jest to możliwe, również termin i miejsce przeprowadzenia dowodu³⁴. Wyznaczając sędziego, sąd może pozostawić jemu oznaczenie terminu przeprowadzenia dowodu. Sędzia wyznaczony lub sąd wezwany może uzupełnić na wniosek strony postanowienie sądu orzekającego przez przesłuchanie nowych świadków na fakty wskazane w tym postanowieniu. Wniosek o przesłuchanie nowych świadków może złożyć każda ze stron, tj. nie tylko ta, która pierwotnie złożyła taki wniosek³⁵.

Wydanie takiego postanowienia jest niezbędne, zarówno kiedy sąd dopuszcza dowód na wniosek strony, jak i z urzędu³⁶. Ponadto może on stanowić integralną część protokołu rozprawy, jak i być zawarty w odrębnym dokumencie³⁷.

Ponadto sąd nie jest związany swoim postanowieniem dowodowym, więc może je stosownie do okoliczności uchylić lub zmienić nawet na posiedzeniu niejawnym.

---

³⁰ E. Rudkowska-Ząbczyk, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, 2013, Legalis.

³¹ T. Wiśniewski, op. cit., s. 205; E. Marszałkowska-Krześ, *Glosa krytyczna do wyroku SN z 4.1.2007r., V CSK 377/06*, OSP 2008, z. 1, poz. 8.

³² Wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2001 r., I PKN 571/00, OSNP 2003, Nr 14, poz. 330.

³³ K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] A. Zieliński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 480.

³⁴ W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1984, s. 268.

³⁵ M. Krakowiak, [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1–729*, Warszawa 2013, s. 627.

³⁶ T. Ereciński, [w:] idem (red.), *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2001, s. 549.

³⁷ T. Demendecki, op. cit., s. 325.

Postanowienia dowodowe są niezaskarżalne, wobec czego nie wymagają uzasadnienia. Jednak strona może w postępowaniu odwoławczym podnieść zarzut nieuzasadnionego niedopuszczenia przez sąd I instancji zgłoszonego przez nią dowodu³⁸.

Jak wskazał w wyroku Sąd Najwyższy, niewydanie formalnych postanowień o dopuszczeniu lub odmowie dopuszczenia określonych środków dowodowych można by uznać za uchybienie niemające istotnego wpływu na rozstrzygnięcie sprawy, ale jedynie w sytuacji, w której sąd w sposób dostatecznie pewny określił materiał dowodowy mogący stanowić podstawę merytorycznego orzekania³⁹.

Przeprowadzenie dowodu

Co do zasady postępowanie dowodowe od wydania postanowienia dowodowego do rozstrzygnięcia wyników tego postępowania przeprowadzane jest na rozprawie⁴⁰. Od tej zasady ustawodawca wprowadził wyjątki. Postanowienie dowodowe dopuszczające dowód z opinii biegłego może być wydane na posiedzeniu niejawnym po wysłuchaniu wniosku stron co do liczby biegłych i ich wyboru. Przewodniczący w razie koniecznej potrzeby może zarządzić oględziny jeszcze przed rozpoczęciem rozprawy. W postępowaniu nakazowym dowody są przeprowadzane na posiedzeniu niejawnym. Dowód z akt lub wyjaśnień organów administracji publicznej może również być przeprowadzony poza rozprawą. Ponadto dowody mogą być wyjątkowo przeprowadzone na posiedzeniu jawnym, innym niż rozprawa przed sądem orzekającym, kiedy będzie to zadaniem sądu wezwanego lub sędziego wyznaczonego.

Zasadniczo, co jest zgodne z zasadą bezpośredniości, postępowanie dowodowe odbywa się przed sądem orzekającym. Od tej reguły ustawodawca przewidział wyjątki, stwarzając możliwość zlecenia przeprowadzenia dowodu przez sąd orzekający jednemu ze swoich członków (sędziego wyznaczonego) albo innemu sądowi (sąd wezwany). Powierzenie, o którym mowa, dotyczy jedynie przeprowadzenia określonych środków dowodowych i może nastąpić tylko w wypadkach wskazanych w ustawie⁴¹.

Ustawodawca wskazał na możliwość zlecenia przeprowadzenia dowodu przez sąd orzekający w następujących sytuacjach: gdy charakter dowodu sprzeciwia się

---

³⁸ Ibidem.

³⁹ Wyrok SN z dnia 19 stycznia 2007 r., III CSK 368/06, niepubl.

⁴⁰ P. Ryński, [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk (red.), op. cit., s. 332.

⁴¹ E. Rudkowska-Ząbczyk, [w:] ibidem, s. 335.

przeprowadzeniu go przez sąd orzekający z powodu poważnych niedogodności lub kiedy koszty przeprowadzenia dowodu przez ten sąd byłyby niewspółmierne do przedmiotu procesu. Odstępstwa te nie podlegają wykładni rozszerzającej⁴².

W postępowaniu przed sędzią wezwanym lub sądem wyznaczonym mają zastosowanie wszystkie przepisy stosowane przed sądem orzekającym, w tym również reguł postępowania dowodowego, a zwłaszcza odnoszące się do przeprowadzania poszczególnych środków dowodowych⁴³. Co należy podkreślić, sąd orzekający nie może uchylić się od oceny zeznań przesłuchanych w drodze pomocy prawnej świadków w razie ich sprzeczności z tego powodu, że nie miał możliwości bezpośredniej obserwacji zachowania się ich w czasie składania zeznań, gdyż w razie zachodzącej potrzeby powinien zarządzić ponowienie przesłuchania tych osób już przez sędziego wyznaczonego lub przed sądem orzekającym⁴⁴. Sędziego wyznaczonego i sąd wezwany dotyczą przypadki wyłączenia z mocy prawa⁴⁵. Dlatego też strona może domagać się wyłączenia sędziego sądu wezwanego na podstawie art. 48 k.p.c.⁴⁶. Co prawda sędzia wyznaczony i sąd wezwany nie wydają rozstrzygnięcia merytorycznego, niemniej jednak Sąd Najwyższy uznał, iż nie oznacza to, że nie ma możliwości, aby sędzia podlegał wyłączeniu z mocy ustawy⁴⁷.

Sędzia wyznaczony i sąd wezwany mają w zakresie zleconego im postępowania dowodowego prawa przewodniczącego i prawa sądu orzekającego. Na ich uchybienia strony mogą zwrócić uwagę sądu nie później niż na najbliższej rozprawie.

Szczegółowy sposób realizacji pomocy sądowej reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych⁴⁸. Sąd wezwany i sędzia wyznaczony nie mogą dopuścić samodzielnie dowodu z przesłuchania stron i opinii biegłego⁴⁹. Gdy zeznania świadków mogłyby być zrozumiałe tylko w powiązaniu z oględzinami, sąd wezwany lub sędzia wyznaczony może przeprowadzić także dowód z oględzin, jeśli jest to uzasadnione zasadami ekonomii postępowania⁵⁰.

---

⁴² T. Ereciński, op. cit., s. 261.

⁴³ K. Flaga-Gieruszyńska, op. cit., s. 478.

⁴⁴ Wyrok SN z dnia 20 listopada 1973 r., I CR 629/73, Legalis.

⁴⁵ M. Krakowiak, op. cit., s. 627.

⁴⁶ T. Ereciński, op. cit., s. 465.

⁴⁷ M. Krakowiak, op. cit., s. 627.

⁴⁸ Dz.U. Nr 38, poz. 249.

⁴⁹ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...*, s. 98.

⁵⁰ K. Piasecki, [w:] idem (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do artykułów 1–366*, Warszawa 2010, s. 1322.

Art. 235 § 2 k.p.c. stanowi, że jeżeli charakter dowodu się temu nie sprzeciwia, sąd orzekający może postanowić, że jego przeprowadzenie nastąpi przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających dokonanie tej czynności na odległość. Sąd orzekający przeprowadza dowód w obecności sądu wezwanego lub referendarza sądowego w tym sądzie. Wprowadzenie niniejszego przepisu stanowi wyraz dostosowania toku postępowania cywilnego do wyzwań i możliwości, jakie niesie ze sobą technika XXI w.⁵¹. Co więcej, rozwiązanie takie jest uzasadnione potrzebą uwzględniania rozwoju nowoczesnych technik komunikacyjnych i odpowiada tendencjom występującym w prawie europejskim oraz prawie państw obcych oraz zapewnia spójność pomiędzy prawem procesowym cywilnym i karnym⁵². W ten sposób wprowadzono możliwość przeprowadzania dowodów na odległość (przede wszystkim zeznań świadków przy pomocy tzw. wideokonferencji), co stanowi przejaw unowocześnienia postępowania cywilnego oraz ekonomiki procesowej (zwłaszcza kiedy dowód powinien być przeprowadzony poza granicami kraju)⁵³.

W § 3 omawianego przepisu zawarto delegację ustawową, na której podstawie Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z dnia 24 lutego 2010 r. w sprawie urządzeń i środków technicznych umożliwiających przeprowadzenie dowodu na odległość w postępowaniu cywilnym⁵⁴. Zgodnie z jego postanowieniami przeprowadzenie dowodu na odległość następuje przy zastosowaniu urządzeń technicznych analogowych lub cyfrowych umożliwiających przekaz telekomunikacyjny w rozumieniu art. 2 pkt 27a ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne⁵⁵, a w szczególności urządzeń umożliwiających dwukierunkową łączność w czasie rzeczywistym pozwalających na przesył dźwięku lub obrazu i dźwięku pomiędzy uczestnikami czynności procesowej (wideokonferencja). Ponadto dowód na odległość może być przeprowadzony z wykorzystaniem sieci telekomunikacyjnej w rozumieniu art. 2 pkt 35 ww. ustawy, a w szczególności z wykorzystaniem sieci telekomunikacyjnej eksploatowanej przez sąd. Urządzenia te powinny gwarantować integralność przekazu telekomunikacyjnego. Natomiast gdy przekaz telekomunikacyjny wymaga poufności, należy zastosować środki lub rozwiązania techniczne zapewniające dostęp do zrozumiałej formy zabezpieczonego przekazu tylko osobom uprawnionym.

⁵¹ K. Flaga-Gieruszyńska, op. cit., s. 478.

⁵² T. Demendecki, op. cit., s. 323; por. też ustawa z dnia 10 stycznia 2003r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, Dz.U. Nr 17, poz. 155 z późn. zm.

⁵³ K. Flaga-Gieruszyńska, op. cit., s. 480.

⁵⁴ Dz.U. Nr 34, poz. 185.

⁵⁵ Dz.U. Nr 171, poz. 1800 z późn. zm.

Należy także wspomnieć o regulacji dotyczącej przeprowadzenia dowodów za granicą zawartej w art. 1131 k.p.c. Zgodnie ze wskazanym przepisem sądy występują o przeprowadzenie dowodów za granicą do sądów lub innych organów państw obcych. Wnioski są przesyłane bezpośrednio, jeżeli taki sposób dopuszcza prawo państwa wezwanego, lub za pośrednictwem polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego lub urzędu konsularnego. Nie wyłącza to innych sposobów przesyłania wniosków. Sąd może wnosić o bezpośrednie zawiadomienie go, stron i ich przedstawicieli, w tym pełnomocników, o miejscu i czasie przeprowadzenia dowodu w celu umożliwienia obecności przy przeprowadzeniu dowodu lub udziału w tej czynności. Sąd może wyznaczyć jednego ze swych członków (sędzia wyznaczony), aby był obecny przy przeprowadzaniu za granicą dowodu przez sąd lub inny organ państwa wezwanego, jak również aby brał udział w tej czynności, jeżeli nie sprzeciwia się temu prawo państwa wezwanego. Sąd może w tym celu wyznaczyć również biegłego. Za zgodą państwa wezwanego sąd lub sędzia wyznaczony może przeprowadzić dowód bezpośrednio w państwie wezwanym. Przeprowadzenie dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych zostało uregulowane również w prawie międzynarodowym, a konkretnie w konwencji haskiej z dnia 18 marca 1970 r. o przeprowadzaniu dowodów za granicą w sprawach cywilnych lub handlowych⁵⁶, a na obszarze Unii Europejskiej (z wyjątkiem Danii) do tej materii odnosi się rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 1206/2001 z dnia 28 maja 2001 r. w sprawie współpracy między sądami państw członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych i handlowych⁵⁷.

Roztrząsanie wyników postępowania dowodowego

Roztrząsanie wyników postępowania to ostatni etap postępowania przed zamknięciem rozprawy polegający na tym, że sąd z udziałem stron układa wyniki postępowania dowodowego ze względu na ich istotę przy ustalaniu poszczególnych faktów, które będą podstawą rozstrzygnięcia sporu sądowego⁵⁸.

Zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów wyrażoną w art. 233 k.p.c. po zakończeniu postępowania sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego należy uwzględnić wszystkie dowody

⁵⁶ Dz.U. z 2000 r. Nr 50, poz. 582.

⁵⁷ Dz. Urz. UE z dnia 27 czerwca 2001 r., seria L, Nr 174, s. 1 z późn. zm.

⁵⁸ T. Misiuk-Jodłowska, [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2009, s. 360; W. Berutowicz, op. cit., s. 273.

przeprowadzone w postępowaniu, jak również wszelkie okoliczności towarzyszące przeprowadzaniu poszczególnych dowodów, które mają znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności⁵⁹. Sąd oceni na tej samej podstawie, jakie znaczenie nadać odmowie przedstawienia przez stronę dowodu lub przeszkodom stawianym przez nią w jego przeprowadzeniu wbrew postanowieniu sądu.

Moc dowodowa oznacza siłę przekonania uzyskaną przez sąd wskutek przeprowadzenia określonych środków dowodowych na potwierdzenie prawdziwości lub nieprawdziwości twierdzeń na temat okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy⁶⁰. Wiarygodność natomiast decyduje o tym, czy określony środek dowodowy zasługuje na wiarę ze względu na jego indywidualne cechy i obiektywne okoliczności⁶¹. Zgodnie z uzasadnieniem wyroku Sądu Najwyższego ramy swobodnej oceny dowodów muszą być zakreślone wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego, regułami logicznego myślenia oraz pewnego poziomu świadomości prawnej, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych oraz, ważąc ich moc i wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego⁶².

Ocena dokonana przez sąd jest odzwierciedlona w uzasadnieniu orzeczenia kończącego postępowanie, które zawiera m.in. ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, oraz przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej⁶³.

Proponowane zmiany

Projekt nowelizacji ustawy autorstwa Ministerstwa Sprawiedliwości o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 27 listopada 2017 r. (dalej: „Projekt”⁶⁴) zakłada kilka znaczących zmian w zakresie zarówno formułowania wniosków dowodowych, jak i ograniczeń w tym zakresie. Dotychczas wszelkie wnioski dowodowe zgłaszane były „na okoliczność”, co

⁵⁹ Postanowienie SN z dnia 18 lipca 2002 r., IV CKN 1256/00, Lex 80267; Postanowienie SN z dnia 11 lipca 2002 r., IV CKN 1218/00, Lex 80266.

⁶⁰ T. Demendecki, op. cit., s. 323.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Wyrok z dnia 27 września 2002 r., IV CKN 1316/00, Lex 80273.

⁶³ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...*, s. 99.

⁶⁴ Projekt ustawy wraz z uzasadnieniem dostępny na stronie internetowej: <http://maclawyer.nazwa.pl/lobbying/wp-content/uploads/2017/12/KPC-projekt-zmian-MS-z-27-listopada-2017.pdf>

prowadziło niezmiernie często do określenia w sposób niezwykle szeroki faktów, które miałyby zostać wykazane danym środkiem dowodowym (np. „na okoliczność zasadności roszczenia”). Zgodnie z proponowaną nowelizacją art. 235¹ k.p.c. miałby mieć następujące brzmienie „We wniosku o przeprowadzenie dowodu strona jest obowiązana oznaczyć dowód w sposób umożliwiający przeprowadzenie go oraz określić i wyszczególnić fakty, które mają zostać wykazane tym dowodem”. W praktyce oznacza to obowiązek bardzo precyzyjnego wskazywania we wniosku dowodowym zarówno środka dowodowego, jak i konkretnych faktów, które mają zostać wykazane. Warto dodać, iż Projekt zakłada wprowadzenie zmian również w zakresie odmowy przeprowadzenia dowodu. Obecnie k.p.c. różnicuje niedopuszczenie dowodu na jego pominięcie, zwrot czy też oddalenie wniosku dowodowego, natomiast nowelizacja zakłada jeden rodzaj rozstrzygnięcia na określenie niedopuszczenia dowodu, mianowicie jego pominięcie, które Sąd wydaje w formie postanowienia⁶⁵.

Zmiana treści wniosku dowodowego powoduje zmianę treści postanowienia o dopuszczeniu dowodu. Jak stanowi Art. 236 Projektu: „§ 1. W postanowieniu o dopuszczeniu dowodu sąd oznaczy środek dowodowy i fakty, które mają nim zostać wykazane, a w miarę potrzeby i możliwości – także termin i miejsce przeprowadzenia dowodu. § 2. Jeżeli o wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie dowodu wносиła strona, w postanowieniu wystarczy powołać się na treść jej wniosku. § 3. Zlecając przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu lub sądowi wezwanemu sąd oznaczy tego sędziego albo ten sąd. Jeżeli nie oznaczono terminu lub miejsca przeprowadzenia dowodu, oznaczy je sędzia wyznaczony lub sąd wezwany”. Oprócz opisanych powyżej zmian Projekt zakłada wprowadzenie dodatkowej opłaty od wniosku o wezwanie świadka lub strony na rozprawę, przy czym opłata ta ma wynosić kwotę 100 zł od jednej osoby, której wniosek dotyczy, a w przypadku konieczności zarządzenia przymusowego sprowadzenia świadka lub biegłego opłata ta wynosić ma dodatkowo 200 zł⁶⁶.

⁶⁵ Art. 235² Projektu stanowi, iż: „Sąd może w szczególności pominąć dowód: 1) którego przeprowadzenie wyłącza przepis Kodeksu; 2) mający wykazać fakt bezsporny, nieistotny dla rozstrzygnięcia sprawy lub udowodniony zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy; 3) nieprzydatny do wykazania danego faktu; 4) niemożliwy do przeprowadzenia; 5) zmierzający jedynie do przedłużenia postępowania; 6) gdy wniosek strony nie odpowiada wymogom artykułu poprzedzającego, a strona mimo wezwania nie usunęła tego braku. § 2. Pomijając dowód sąd wydaje postanowienie”.

⁶⁶ Art. 29a. Projektu stanowi, iż „1. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych od jednej osoby, której wniosek dotyczy, pobiera się od wniosku o wezwanie na rozprawę świadka, biegłego lub strony. 2. W przypadku konieczności zarządzenia przymusowego sprowadzenia świadka lub biegłego pobiera się dodatkowo opłatę w kwocie 200 złotych”.

Podsumowanie

Postępowanie dowodowe jest kluczowym etapem postępowania cywilnego, tym też odróżnia się od postępowania karnego czy też administracyjnego. Wszelkie dowody i fakty są ustalane dopiero przed sądem cywilnym po wszczęciu postępowania cywilnego. Niezwykle istotna jest również rola sądu, który może na podstawie odpowiednich przepisów uznać przedkładane dowody za spóźnione i odpowiednio oddalić wnioski dowodowe, co z kolei może mieć bezpośredni wpływ na wydane, końcowe rozstrzygnięcie w sprawie. W związku z powyższym istotnym jest, aby w sposób prawidłowy i w odpowiednim czasie zgłaszać dowody na potwierdzenie faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, tak aby nie narazić się na przegranie sprawy z uwagi na naruszenie przepisów k.p.c.

Jeśli chodzi o proponowane zmiany to wszelkie nowe regulacje dotyczące elementów wniosku dowodowego oraz konsekwencji ich nieprzestrzegania należy ocenić pozytywnie. Precyzja w oznaczaniu faktów, które mają zostać udowodnione, pozwoli na szybsze i dokładniejsze przeprowadzenie danego środka dowodowego, bo tylko w zakresie wskazanym we wniosku, a nie na wszelkie możliwe okoliczności.

Zupełnie odmiennie należy ocenić z kolei proponowane zmiany w zakresie wprowadzenia opłaty od wniosku o wezwanie świadka lub strony na rozprawę. Jest to rozwiązanie dość kontrowersyjne, ponieważ skutkiem jego wprowadzenia będzie ograniczenie możliwości składania wniosków dowodowych. Zupełnie niezrozumiałe wydaje się uprzywilejowanie strony posiadającej lepszą sytuację finansową poprzez przyznanie jej możliwości składania środków dowodowych i udowadniania tym samym faktów, z których wywodzi skutki prawne. Niewątpliwie takie rozwiązanie spowoduje że postępowanie cywilne będzie droższe, a tym samym może stanowić faktyczną przeszkodę w realizacji konstytucyjnego prawa do sądu. Dlatego też, w ocenie autorki, w trosce o zapewnienie równości stron i zagwarantowanie każdemu prawa do procesu składanie wniosków dowodowych powinno zostać bezpłatne.

Bibliografia

Literatura

- Banaś N., Błaszczak Ł., Budniak A., Gil I., Gil P., Kindrat-Nongiesser J., Kaczmarek-Templin B., Mazur M., Rudkowska-Ząbczyk E., Skibińska M., Żurawińska O., *Postępowanie cywilne. Pytania egzaminacyjne. Tablice*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2011.
- Berutowicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1984.

- Biedroń I., Gibiec J., Gil I., Gil P., Guzińska A., Krześ S., Marszałkowska-Krześ E., Morek R., Niedużak A., Rudkowska-Ząbczyk E., Zawistowski D., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, 2013, Legalis.
- Bieniek G., Ciepła H., Czech B., Dalka S., Dmowski S., Kołakowski K., Marciniak A., Piasecki K., Rodziewicz J., Sychowicz M., *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do artykułów 1366*, red. K. Piasecki, Warszawa 2010.
- Bodio J., Demendecki T., Jakubecki A., Marcewicz O., Telenga P., Wójcik M.P., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2012.
- Cieślak S., Cioch P., Flejszar R., Gajda-Roszczyńska K., Góra-Błaszczkowska A., Harast A., Jankowski J., Kaczyński M., Krakowiak M., Kunicki I., Malczyk M., Muliński M., Sorysz M., *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2013.
- Dolecki H., *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2013.
- Ereciński T., Gudowski J., Jędrzejewska M., *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2001.
- Flejszar R., Góra-Błaszczkowska A., Harast A., Jaślikowski M., Kaczmarek-Templin B., Rylski P., Zawisłak K., Zawisłak T., Zembrzuski T., *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk, Warszawa 2010.
- Jakubecki A., *Naczelné zasady postępowania cywilnego w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] *Czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego w Zakopanem*, Kraków 2006.
- Jodłowski J., Resich Z., Lapierre J., Misiuk-Jodłowska T., Weitz K., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2009.
- Kaczmarek-Templin B., *Dowód z dokumentu elektronicznego w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 2012.
- Kmiecik R., Kaczmarek D., Taracha A., *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*, red. R. Kmiecik, Kraków 2005.
- Knap J., *Postępowanie dowodowe*, Katowice 1966.
- Knypl Z., *Prawo do sądu w świetle prawa międzynarodowego i prawa polskiego*, „Problemy Egzekucji Sądowej” 1996, 17.
- Kołodziej K., *Dowodzenie w procesie cywilnym. Komentarz do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego uwzględniających nowelizację z 2000 r.*, Warszawa 2000.
- Marszałkowska-Krześ E., *Glosa krytyczna do wyroku SN z 4.1.2007r., V CSK 377/06*, OSP 2008, 1, poz. 8.
- Rylski P., *Działanie sądu z urzędu w zakresie ustalania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w procesie cywilnym*, Warszawa 2009.
- Siedlecki W., Świeboda Z., *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2004.
- Wiśniewski T., *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2009.
- Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, Warszawa 2014.

Akty prawne

- Konwencja haska z dnia 18 marca 1970 r. o przeprowadzaniu dowodów za granicą w sprawach cywilnych lub handlowych, Dz.U. z 2000 r. Nr 50, poz. 582.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 1206/2001 z dnia 28 maja 2001 r. w sprawie współpracy między sądami państw członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych i handlowych, Dz. Urz. UE z dnia 27 czerwca 2001 r., seria L, Nr 174, s. 1 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, Dz.U. Nr 17, poz. 155 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne, Dz.U. Nr 171, poz. 1800 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 380 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1822 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych, Dz.U. Nr 38, poz. 249.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 lutego 2010 r. w sprawie urzędzeń i środków technicznych umożliwiających przeprowadzenie dowodu na odległość w postępowaniu cywilnym, Dz.U. Nr 34, poz. 185.

Orzecznictwo

- Uchwała Zgromadzenia Ogólnego SN, Kw. Pr., 2/74, OSNCP 1974, Nr 12, poz. 203.
- Postanowienie SN z dnia 18 lipca 2002 r., IV CKN 1256/00, Lex 80267.
- Postanowienie SN z dnia 11 lipca 2002 r., IV CKN 1218/00, Lex 80266.
- Wyrok SN z dnia 20 listopada 1973 r., I CR 629/73, Legalis.
- Wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2001 r., I PKN 571/00, OSNP 2003, Nr 14, poz. 330.
- Wyrok SN z dnia 27 września 2002 r., IV CKN 1316/00, Lex 80273.
- Wyrok SN z dnia 19 stycznia 2007 r., III CSK 368/06, niepubl.
- Wyrok SN z dnia 11 stycznia 2008 r., V CZ 121/07, Lex 477620.